Corals del Matarranya
Beseit acull la 5a Trobada Coral del Matarranya, que va retre homenatge al compositor Agustí Cohí i Grau.

Oxford visita Mequinensa
Els regatistes d'aquesta Universitat realitzen la seua estada d'hivern a l'embassament de Riba-roja.

Premi Ciutat de Badalona
Silvestre Hernández premiat per una novel·la ambientada en el Matarranya.

TEMPS DE FRANJA

Alta Ribagorça
Baixa Ribagorça
Llitera
Baix Cinca
Matarranya

Revista de les Comarques Catalanoparlants d'Aragó

2,30 €

Any 6 • núm. 43 • La Franja, gener de 2005

Per una cuina casolana

MARIA LUISA FERRER

Presentació al Museu Joan Cabré de Calaceit del llibre *A la taula...al primer crit*

EDITA:
INSTITUCIÓ CULTURAL
DE LA FRANJA
Associació Cultural del Matarranya
C/ Pla, 4, 44610 Calaceit, Tel. 978 85 11 52
A/e: associacio@matarranya.com
Consells Locals de la Franja
Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
Apartat de Correus 116, Fraga (Baix Cinca)

DIRECTOR:
Màrio Sasot

CAP DE REDACCIÓ:
Josep Galan

GESTIÓ I ADMINISTRACIÓ:
Hipòlit Solé

REDACCIÓ:
Enric Algars, Antoni Bengochea,
Lluís Rajadell i Pasqual Vidal
(el Matarranya).
Jaume Casas i Josep Labat
(el Baix Cinca).
Anna Enjuanes i Aleix Castellnou
(la Llitera i la Ribagorça).
Carme Messeguer (PPCC).

OPINIÓ:
Susanna Barquín, Esteve Betrià,
Tomàs Bosque, Josep A. Carrégalo,
Miquel Estaña, Joaquim Montclús,
Josep Puche, Francesc Ricart,
Francesc Serès, Carles Sancho,
Ramon Sistac i Carles Terès.

CORREU ELECTRÒNIC:
temps@wanadoo.es

SUBSCRIPCIONS I PUBLICITAT:
974 47 19 93 / 93 805 02 70

MAQUETACIÓ:
Isabel Calaf • icalaf@wanadoo.es

IMPRESSIÓ i PRODUCCIÓ:
Gràfiques del Matarranya, SL
grafiques@matarranya.com

DIPÒSIT LEGAL: TE-88/2000
ISSN: 1695-7709

EN VENDA A:
Albelda
Estanc Conchita
Calaceit
Papereria Abàs
El Torricó
Llibreria Pilarín
Fraga
Llibreria Badia, Llibreria Cabrera
Girona
Llibreria Les Voltes
Lleida
Llibreria de la Generalitat
Mequinensa
Papereria González
Reus
Llibreria Gaudí
Saidí
Llibreria Panadés
Saragossa
Librería Càlamo
Pza. San Francisco, 4.
Tel. 976 55 73 18
Tamarit
Estanc Patrito
Tortosa
Llibreria El Temple
Vall-de-roures
Llibreria Serret

Catalunya, un bon veí

A voltes som massa lleugers quan pontifiquem, i això li ha passat a un destacat membre d'una associació del Baix Cinca, que va publicar fa unes setmanes un article on titlla Catalunya de mal veí, i l'acusa de tenir objectius annexionistes respecte de territoris de parla catalana, com seria el cas de la Franja.

En aquestes alçades, molts sabem que és impossible convèncer els seguidors de teories conspiratives que els fets tenen moltes lectures, i probablement més senzilles. Tot i això, tot i saber que no convencerem qui no vol ser convençut, ens sentim en l'obligació de trencar una llança en favor dels nostres veïns, de totes les persones de Massalcoreig, d'Alcarràs, de Vilaller o del Pont de Suert, d'Horta de Sant Joan o de Móra d'Ebre, i de tants pobles on tenim família, companys, amics i coneguts. Perquè quan diem que Catalunya és un mal veí, sobretot els ho diem a ells.

I encara que sabem que no convencerem a qui no vol ser convençut, ens sentim en l'obligació de fer un repàs, ni que sigue superficial, als convenis de col·laboració subscrits entre Catalunya i Aragó, justament perquè els primers i principals beneficiaris d'aquests acords som els habitants de la Franja, ni que sigue per la proximitat geogràfica.

Podem començar pel conveni sobre Sanitat. Si fins ara bona part dels franjolins podem tenir com a hospital de referència l'Arnau de Vilanova de Lleida i visitar-nos a l'especialista a Lleida, a partir del febrer, a més, s'amplia la cobertura per arribar a les urgències. Això significa que si necessitem una ambulància, per exemple, ens vindrà la més propera, sigue ambulància del sistema català o de l'aragonès. Algú dirà que aquest servei ja el paguem, d'acord, sí, però no ens passen la factura global, no ens passen, per exemple, el cost d'oportunitat d'atendre un veí de la Franja en comptes d'un veí de Catalunya.

També ens beneficiem dels convenis de col·laboració en matèria de sanitat animal per la gestió coordinada de plans de prevenció i eradicació de possibles malalties, de desenvolupament rural a través d'intercanvis de grups Leader, de recerca, de R+D per incrementar la capacitat docent, investigadora i tecnològica. Podem relacionar també projectes com la marca Pirineus, impulsada per Catalunya, Aragó i Navarra, o la proposta de construcció d'una via de comunicació entre Pirineus, que hauran tingut millor o pitjor fortuna, però tenen la voluntat d'unificar esforços per treure més rendibilitat per tots.

Per últim, i no perquè sigue menys important, sinó tot el contrari, Catalunya és el principal soci comercial de les nostres terres. L'intercanvi econòmic es realitza amb tota la normalitat, sense prejudicis. Cincaporc o Vall Companys són només exemples de com el dinamisme en una i altra banda resulten beneficiosos per als habitants de la Ribagorça, de la Llitera, del Baix Cinca i del Matarranya, com ho són també per als habitants de les comarques veïnes.

Per totes aquestes raons i per moltes altres –tots en tenim alguna–, Catalunya és un bon veí.

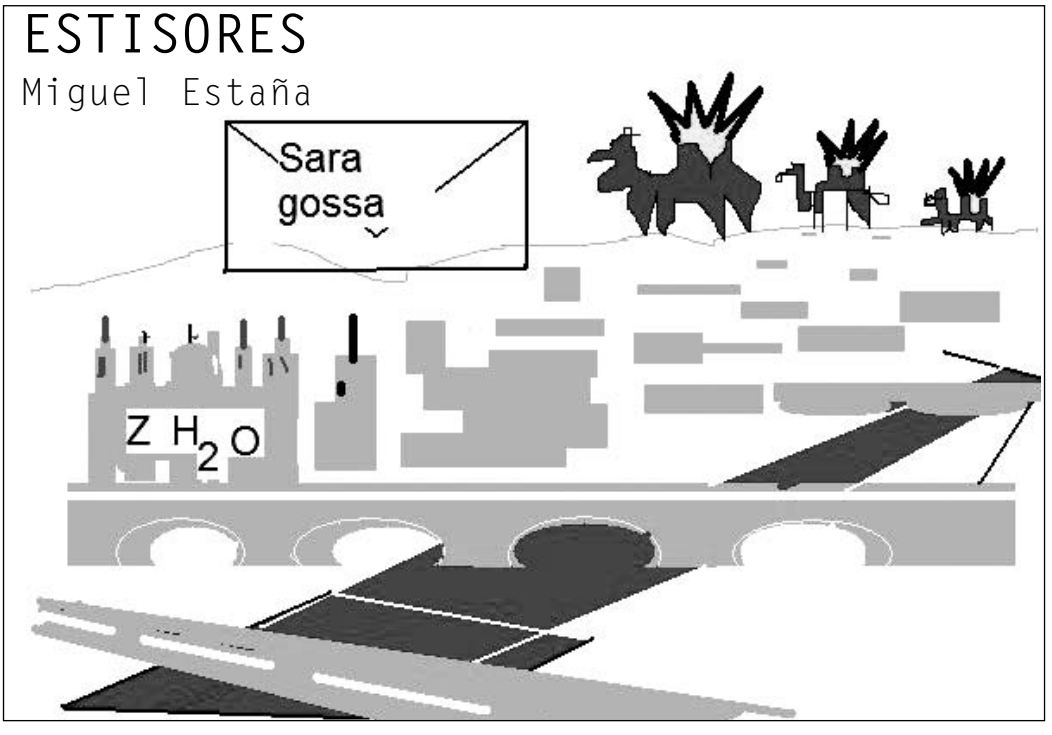

s u m a r i

2 Editorial

3 Salutació del director

3 Cartes dels lectors

4 El Matarranya

7 El Baix Cinca

11 Entrevista
Albert Albiac, voluntari a Intermon Oxfarm

11 La Llitera i la Ribagorça

14 Cultura

15 Tema del mes:
Jornada sobre la Franja a la Universitat de Lleida

16 Aragó

17 Gent de Franja

18 Països Catalans

19 Opinió
Fer el salt a la llengua

salutació del director

Les greus conseqüències que estan tenint els sismes marítims esdevinguts els dies de Nadal al sudest assiàtic ens ha mostrat, per una banda, la increïble i immensa sensibilitat i gererositat de l'èsser humà, que ha donat provades mostres de solidaritat amb els pobles afectats per la tragédia amb ràpids i quantiosos donatius. Per altra banda, també s'ha demostrat la gran capacitat d'improvisació i manca de previsió d'aquesta mateixa espècia humana que, portada per les ànsies d'especular i guanyar diners el més ràpidament possible sense pensar en les conseqüencies que les seues accions poden tindre en el futur, no inverteix en mesures de seguretat o d'alerta per informar-se i informar a la població amb antelació d'un moviment sísmic d'aquesta magnitud.

Salvant totes les distàncies, que de lluny i de més lluny hi ha, i sense voler comparar ni molt menys casos tan i tantdistants, no puc deixar de recordar les riuades protagonitzades pel riu Matarranya fa quatre d'anys i el constant perill de desbordament del Cinca a l'alçada de Fraga i penso que també l'especulació que fa construir als vorallits dels rius, la imprevisió i la falta de medis per a afrontar daltabaixos de la natura estan presents en el nostre territori.

Màrio Sasot

cartes dels lectors

Sorollem-nos!

Senyor Director, permeteu que us faça una crítica a propòsit del que vau dir en la vostra «Salutació» al públic lector del *TdF* de novembre. Escrivíeu amb bonhomia que a la Franja «anem fent». Com podem limitar-nos a anar fent quan el temps ens corre en contra? Quan les noves generacions s'acomoden en una parla híbrida que galopa cap a la substitució lingüística, si no directament en el monolingüisme castellà? Quan fa anys i panys que els nostres governants ens prometen cínicament una Llei de Llengües que ens diuen en veu baixa que aprovaran si no fem siroll però que no aprovaran si no ens fem sentir? Voleu dir que a la Franja no ens falta trempera?

Carme Messeguer
–Fraga–

La llengua del Matarranya

Jo sé que tot això és no res i que la llengua que parlo no té alfabet. (Odysseas Elytis, premi Nobel de literatura, 1979)

Fa nou anys que sóc professor de llengua i literatura castellanes a l'Institut de Vall-de-roures. Sóc filòleg i sóc també un dels darrers escriptors en llengua aragonesa, este vell idioma de llúdrigues i palometes que ara mateix s'està perdent, marxant per sempre de les boques i la memòria del poble que fins ara l'ha parlat. Lo meu interès per les llengües –les grans i les menudes– és, per tant, lògic i natural. Quan vaig arribar, lo primer fet que va atraure la meua atenció va ser la puresa de la llengua catalana que es parla al Matarranya. Paraules com *roig*, ***espill*** o l'etimològic *domenge* em recorden prou la llengua de la qual se va servir l'autor de *Tirant lo Blanch*, la primera de totes les novel·les de cavalleries fetes a Espanya. I me recorden també –no sé per què– la llengua àulica d'en Ausiàs March. Al mateix temps hi vaig descobrir també que esta llengua era inefable, no es podia nomenar. Xapurreat per a alguns, català per als altres. L'únic que n'és clar és que a Vall-de-roures, a Herbers, a Arnes es parla la mateixa llengua (i, si voleu, la mateixa varietat dialectal del mateix idioma) amb independència del nom que li donem. Per altra banda, què més mos dóna quin nom té lo moixó si canta bé? A classe, a l'institut, los meus alumnes me van dir després que la seua llengua no tenia gramàtica. Que no n'hi havia cap de regla. Quina idea més poètica! Quin pensament més romàntic! *No tancos la porta, que ixco*. Un altre dia, me'n recordo, los vaig preguntar pel nombre de conjugacions que tenia el verb de la llengua d'aquí. La nostra llengua –me van respondre estupefactes– no té conjugacions, no té verbs. De tot això no en té gens. La llengua d'aquí –diuen, plens d'infinita innocència, molts d'altres– se parle però no s'escriu. Quina bonica apologia de l'analfabetisme! Si això fos cert, la llengua del Matarranya seria –què tos pareix?– una llengua incorpòria, quasi metafísica, totalment intangible: se parle però no s'escriu, s'escolte però no s'entén, se veu però no es toque…Solament un grapat de síl·labes salvatges que les lletres i grafemes no aconsegueixen capturar. La llengua d'aquí és, així ho podem dir, en tot pareguda a la llengua d'Elytis: no té alfabet…I, no obstant, tots sabem que és digna de ser escrita amb lletres d'or al millor de tots los llibres del món…

Chusé Inazio Nabarro
Vall-de-roures

L'ESMOLET

Multinacionals nacionalistes

Una empresa multinacional suïssa amb seu a Barcelona, té la política d'anar adquirint petites empreses a l'Estat espanyol. Quan ho fa, sol mantenir els directius d'aquestes empreses per aprofitar-ne l'experiència i el coneixement del mercat. Com part de la seua formació, porta aquests directius a la seu de Barcelona per què es familiaritzin amb els mètodes de la multinacional. Curiosament el més normal és que aquestes persones expressin les seues reticències a l'estada a la capital catalana. El motiu? No els agrada l'haver de conviure amb el català –dic conviure enlloc d'aprendre perquè els que anem sovint a Barcelona, ja sabem que el català no és en absolut necessari per viure-hi. Els directius de la multinacional es lamenten al sociòleg dient-li «potser en feu un gra massa, a Catalunya, amb això del català». I el sociòleg els hi pregunta si els posen els mateixos inconvenients quan envien els mateixos directius a la central de Ginebra. La resposta és automàtica: «es que això és diferent, Suïssa és un estat». Està clar que el que molesta a aquests directius no és el fet d'aprendre una nova llengua, sinò que aquesta llengua sigue «espanyola-no-castellana». El sociòleg Cardús ho tenia clar: fa tot l'efecte que si vols mantenir la llengua amb dignitat, no tens altre remei que tenir el propi estat. A voltes, pareix impossible que els espanyols dels «Països Castellans» estimin tal com són aquells que ells i la Constitució consideren els seus conciutadans.

Carles Terès

A la taula... al primer crit

L'Associació de dones «Kalat-Zeyd» presenta el seu llibre de cuina tradicional del Matarranya

■ **Josep Anton Llovet Lombarte**

Després de quasi tres anys de treball, amb menys dificultats de les que podria esperar en principi, l'Associació Kalat-Zeyd ha tornat a fer història: per primera vegada a la comarca veu la llum un llibre de cuina tradicional, editat amb mètode d'investigació sistemàtica. Es publica amb el patrocini entre d'altres institucions del Govern d'Aragó.

Com va recalcar Ma Carme Alcover –tècnica assessora lingüística del Govern d'Aragó– el llibre es pot considerar una continuació dels treballs de la col·lecció del *Molinar* sobre literatura oral tradicional, en aquest cas, sobre gastronomia; com ella va dir: «una veritable investiagació sobre L'ORAL GASTRONÒMIC, de manera que el llibre passa a formar part del patrimoni tradicional.

A la taula… al primer crit es presenta amb format bilingüe (en gran mesura estava fet en català i per persones analfabetes en la seua llengua) amb traducció de Marc Martínez i Anna Lliuró, amb la supervisió lingüística d'Artur Quintana.

La tasca d'investigació l'ha coordinat l'actual presidenta de l'Associació Teresa Lombarte, amb un equip format per Margarita Ferrà, Cisqueta Prats, Maria Vallès i la pròpia Teresa Lombarte.

El treball es presenta com una col·lecció de receptes molt ben redactades i estructurades segons l'ordre normal de les menjades: primer els entrants, i després el primers plats, segons plats, per finalitzar amb els postres i dolços. Totes les receptes tenen el nom de l'informant i el lloc de procedència. (Algunes són centenàries).

MARIA LUISA FERRER

Presentació al Museu Joan Cabré del llibre *A la taula… al primer crit*

Al començament del llibre trobem la llista de tots els informants i els llocs: una representació que no preten ser exhaustiva, però on s'hi pot trobar una selecció de tots els pobles del Matarranya oficial (Teruel), i també de quasi tots els matarranyencs de Saragossa, fins i tot, molts pobles del Mesquí (que pertanyen a la Comarca del Baix Aragó). A continuació hi trobem, un excel·lent article sobre els menjars dels masos, al que segueix un apartat dedicat a les herbes aromàtiques i medicinals, escrit i ilustrat per Pasqual Vidal, que, més endavant, també signa un dens i documentat article sobre la matança tradicional del gorrino. Ell mateix, ha fet totes les ilustracions manuals, ja que fa un tipus d'ilustració tradicional que les editores van considerar el més adient per un llibre de caire casolà i tradicional. Tot el llibre està salpebrat per dites populars sobre el menjar, i algunes facècies i acudits gastronòmics.

L'acte de presentació es va fer al Museu Joan Cabré de Calaceit (que pertany al Govern d'Aragó). La primera intervenció va ser la ja esmentada de Carme Alcover, que va insitir en l'esforç de les investigadores en fer un treball sistemàtic i rigorós, així com lingüístic. Després Román Roda, President de la comarca del Matarranya, que va remarcar la profundització del llibre en les nostres arrels, com un antídot contra la globalització, tema que tractaria també Pasqual Vidal, incidint sobre la nostra identitat cultural. Carles Terès, dissenyador del llibre, va destacar l'equilibri entre l'estètica moderna i l'ilustració tradicional, com objectiu de fer un llibre essencialment pràctic a més de cultural.

Teresa Lombarte se centrà en els agraïments, indicant que el llibre era l'aportació de l'Associació Kalat-Zeyd al seu aniversari de 20 anys d'existència esmentant també el tema de l'analfabetisme lingüístic i la promesa llei de llengües. La intervenció de l'alcalde, llegida en castellà, va resultar tan estusiasta com surrealista, especialment quan va dir: «me agrada que el libre esté escrito en nuestra lengua, el castellano, y en la de nuestro vecinos, el catalán.» Com era un llibre de costums i tradicions, suposo jo que es va sentir obligat a donar-li un to «folklòric» a la seua intervenció. Si aquesta era la seua intenció, prou bé que ho va aconseguir!

Bé: el llibre ja està servit i la taula parada. Només cal ara, llegir, menjar i gaudir.

VILES I GENTS

Túrnez&Sesé

Ho he d'admetre: em rendixco a la capacitat creadora de Daniel Sesé i a l'enorme sensibilitat que traspua Xavier Túrnez en les seues actuacions. El primer és un extraordinari compositor que de la modèstia fa virtut quan afirma que toca solament d'oïda. Penso que mai arribaré a creure'l del tot. I sento una gran admiració per Túrnez, excel·lent comunicador que, amb la seua veu, a voltes càlida, a voltes aspra, esgarrada quan convé, aconseguix motivar el públic més exigent. Les cançons de Túrnez&Sesé m'arriben al cor. I seguixco atentament l'evolució del grup des d'aquella magnífica vesprada, al forn de Torredarques, quan, musicant poemes de Desideri Lombarte, donaven a conèixer la seua forma de fer música i d'interpretar la poesia, i aconseguien posar dret un públic, que es desfea en aplaudiments. Ara ja en són quatre, perquè s'hi van incorporar Jesús Vidal i Jordi Ruiz, dos músics excepcionals. Guanyadors de diversos premis, entre els quals el Sona 9, el grup Túrnez&Sesé escampa el nom del Matarranya i la nostra cultura per tot arreu, convertint-se en ambaixadors d'esta terra que han volgut adoptar com a seua. Després del gran èxit que van tindre amb *Quedarà la paraula*, el seu primer disc, dedicat íntegrament al poeta penarogí, enguany ha vist la llum *L'arbre de l'esperança*, que incorpora poemes de Josep Carner i Salvador Espriu. Molt ben rebut per la crítica, es tracta d'un treball, d'extraordinària qualitat. Amarat de sons mediterranis, *L'arbre de l'esperança* és una delícia; una mostra més de l'exquisit gust musical i literari que es complauen en cultivar els seus autors.

J.A. Carrégalo

Col·loqui sobre masos i masovers a Molinos

■ **J.A. Carrégalo**

Durant els dies 22 a 24 d'octubre, una cinquantena de persones de tot Aragó, interessades en el món masover, ens vam reunir a Molinos, preciosa vila de la comarca del Maestrat. Una comarca dotada de forta personalitat que compta amb un enorme patrimoni natural, històric i arquitectònic, i també amb la vitalitat d'uns habitants que, tot i la despoblació, s'esforcen, dia a dia, amb il·lusió, en eixa lluita tenaç per fer progressar la seua terra.

El mas, com a unitat familiar d'habitat i d'explotació, ha segut, al llarg de la història, un element fonamental en l'organització del territori. I pel que fa a l'Aragó, el fenomen masover es dóna gairebé de forma exclusiva, amb diverses denominacions, en determinades zones del Pirineu i, amb els noms de mas o masada, en la pràctica totalitat de les serres llevantines de la província de Terol limítrofes amb Catalunya i amb el País Valencià. En el col·loqui es tractava d'analitzar a fons el mas com a element vertebrador del territori i com a transmissor de la cultura rural des de totes les perspectives possibles, i tant en temps passat com en present per tal de concretar les possibilitats de futur d'aquest tipus d'hàbitat. L'organitzadora de l'event va ser l'Asociación para el Desarrollo el Maestrazgo, amb l'assistència científica del Centro de Estudios sobre la Despoblación y Desarrollo de Áreas Rurales (CEDDAR), i durant les jornades es van pronunciar quatre conferències i es van presentar tres ponències i set comunicacions. Els actes es van tancar amb una animada taula redona sobre el futur del mas en el desenvolupament rural. I les conclusions de les jornades oferiran als organismes públics i a les entitats implicades les línies de treball a seguir en eixa matèria. En vista de l'èxit de participació i de la repercussió que ha tingut el col·loqui, fins i tot a nivell estatal, els organitzadors es proposen donar-li continuïtat els pròxims anys.

Pladema reitera la seua oposició al pantà de la Freixneda

■ **Lluís Rajadell**

La Plataforma en Defensa del Matarranya (Pladema), formada per veins de Vall-de-roures i Beseit, fonamentalment, rebutja el pantà de la Freixneda-la Torre del Comte, encara que la seua capacitat es reduisca en un 25% respecte a les previsions del projecte, com acaba de plantejar la Junta General d'Usuaris de la Conca. El president de Pladema, Alberto Moragrega, va indicar que abans de contemplar noves obres de regulació és imprescindible comprovar l'eficàcia de les dues basses laterals que estan a punt d'estrenar-se entre Massalió i Maella. Moragrega va resaltar que la construcció de l'embassament destruiria un tram important d'un dels rius millor conservats de tota la conca mediterrània espanyola.

El dirigent de l'organització conservacionista considera que els minipantans de Massalió i Maella, amb una capacitat conjunta de 3,2 hectòmetres cúbics, aportaran recursos hidràulics suficients per a les necessitats dels usuaris de l'aigua del Matarranya. A més, la bassa inferior, la de la Trapa, disposarà d'una elevació d'aigües desde l'Ebre.

El president de la Junta General d'Usuaris, José María Puyol, va plantejar fa poques setmanes la conveniència de rebaixar la capacitat del pantà de la Freixneda dels 24,5 hectòmetres cúbics previstos al projecte a 18 o 19, un volum equivalent a l'actual pantà de Pena, a la capçalera del riu. Puyol justifica la proposta en la perspectiva de reservar Pena per al consum d'aigua de boca de la conca i la necessitat d'habilitar un embassament similar a la Freixneda per a la resta d'usos.

5a Trobada Coral del Matarranya

La Trobada Coral, una festa necessària

■ **Antoni Bengochea**

Totes les corals en conjunt, cantant el repertori matarranyenc comú

El lloc de la trobada Coral, aquest any a Beseit, ha sigut un anys més, la capital de la comarca, ja que aquest espectacle cultural ha esdevingut, definitivament, una festa comarcal molt important, potser la més important, tant quantitativament com qualitativament.

L'Associació Corals del Matarranya ha tingut aquest últim any una activitat molt intensa: participació a les 3eres Jornades de convivència I Treball Coral a Alcalà de la Selva; Curs pràctic d'interpretació a Mont-roig; concerts i intercanvis per la comarca i fora d'ella, treball de recuperació del folclore molt important, per culminar al poble de Beseit amb aquesta Trobada Coral.

Cal destacar enguany la presentació (bilingüe com sempre) que ha resultat molt natural i acurada.

L'acte va estar presidit per l'alcalde de Beseit (que es va expressar naturalment en castellà) i pel president de la Comarca del Matarranya, el pena-rogí Román Roda (que es va expressar naturalment en català) que va fer un molt complet discurs de cloenda.

També van parlar el president de la Federación Aragonesa de Coros i el Diputat Àngel Gràcia.

El més destacable d'aquesta edició va ser la magnífica organització (que millora cada any) i la varietat musical, que va incloure tota mena d'estils musicals I més varietat instrumental, com el duet violí-piano, la guitarra clàssica i la persussió (cant de la Sibil·la), així com la tradicional gaita-tabal de Sergio Esteve i Santi Colomer. S'han d'afegir també les coreografies de la Coral de Beseit.

Aquesta coral, enguany amfitriona, va triar exclussivament un repertori renaixentista i es va presentar amb un elegant abillament d'època que ells mateixos han confeccionat. La seua intervenció, amb coreografies i tot va ser, com sempre, exquisita.

Contrastant amb el cor de Beseit, el grup Kinessis de Calaceit va fer el seu repertorii basat en els swing i la música melòdica més actual.

Després de l'entusiasta intervenció del cor de Valljunquera, va fer la seua presentació pública la coral de la Freixneda, que va lluir un nivell prou acceptable.

La coral decana, la Thymaterion de Calaceit, va fer gala del seu gust i saber estar, demostrant una afinació impecable.

La darrera coral en actuar, la de Queretes, va ser la sorpresa de la vetllada; un grup que ha progressat molt i amb un equilibri sonor molt notable, destacant especialment les cordes masculines (creiem que té un gran futur).

El moment musical més important del concert va arribar amb l'interpretació del *Cant de la Sibil·la*, cant medieval del segle XIII, tan exòtic com ancestral; tot un encert per part de la directora, Margarita Celma. Hi participaren tots els cors i la soprano Ma Àngels Graells, que va aportar una intervenció brillantíssima.

Després com sempre, va vindre la part popular, que encapçalaren dos noves cançons tradicionals harmonitzades pel compositor Agustí Cohí, per acabar la festa amb les Aubades del Matarranya.

Previament es lliurà la «Menció Honorífica Miquel de Aguilar» al compositor abans esmentat, Agustí Cohí i Grau, que va fer un discurs sintètic però molt intens, centrat en el valor de la música popular per enriquir l'identitat cultural.

Per finalitzar voldria insistir en la tasca de recuperació del repertori tradicional que està fent l'Associació Corals del Matarranya, que es pot qualificar de històrica, i en la brillantor de tota la festa, que culminà amb el sopar de germanor, que la converteixen en un autèntic esdeveniment cada cop més necessari.

Felicitacions a tots els participants, especialment al coralistes i als seus directors, Margarita Celma, Beatriz Barceló y Francisco José Celma.

AGUSTÍ COHÍ I GRAU

Nasqué el 1921. Als deu anys va entrar a formar part del cor infantil de l'Orfeó Català. Acaba els seus estudis musicals amb Eduard Toldrà i Joaquim Zamacois.

1939: Mestre de capella a Sant Salvador del Vendrell. Composa molta música religiosa.

1944: Comença la seua relació amb la cobla, composant moltes sardanes i ballets populars, que nodriran el repertori de la majoria dels esbarts. També ha creat molta música sinfònica per a cobla, i es pot considerar un dels més grans compositors d'aquest àmbit.

En 1957 assumeix la direcció de l'Orquestra Simfònica Estela, per a preparar músics instrumentistes per al seu camí professional.

Després de col·laborar molt amb la Banda Municipal de Barcelona, composa l'òpera *Nàussica* i algunes sarsueles.

Molts artistes han interpretat les seues composicions I és un clàssic de la música catalana, com director, compositor, mestre i intèrpret.

Sobre la història natural: (IV) Fauna mamífera

■ **Alfons Maillo**

Aquesta és la darrera entrega de la sèrie que cada tres mesos ha procurat fer una aproximació a la història natural del Baix Cinca. Avui parlarem de la fauna més coneguda al nostre territori: els mamífers.

Els mamífers més estudiats han estat los rosegadors, per tres raons: són els més abundants, s'adapten a molts tipus diferents d'ambients, i varien molt ràpid en el temps. Per tant, la seua adaptabilitat fa que siguin bons indicadors ambientals. Quan s'analitza microscòpicament un nivell, les dents de rosegadors poden aparèixer amb prou freqüència.

Des de fa vàries dècades s'han estudiat una vintena de jaciments de micromamífers que estableixen una seqüència contínua entre l'Oligocè superior i el Miocè inferior, o sigui, aproximadament entre un 30 milions d'anys i uns 6 milions d'anys. Això ha permès dibuixar una panoràmica bastant clara dels mamífers que habitaven les nostres terres.

Als nivells més baixos, i per tant més antics, la fauna de micromamífers està formada per cricètids (els actuals hàmsters), dipòdids (animals pareguts als actuals jerbs), glírids (els actuals lirons) i teridòmids. Els teridòmids són una família de rosegadors d'àmbit estrictament europeu, dominants fins l'Oligocè inferior. A partir de llavors, i es creu que degut a la invasió d'altres grups de rosegadors procedents d'Àsia, els teridòmids són més escassos.

Als jaciments de la Costa de Fraga es constata un canvi radical de la fauna. Apareixen noves espècies endèmiques, úniques al món, que només es troben aquí, com son els cricètids *Cincamyarion giganteus* i *Eucricetodon robustus* localitzats al jaciment de FRAGA-4. Posteriorment, a FRAGA-6 desapareixen totes les espècies existents als jaciments anteriors i són substituïdes per noves. A partir de llavors, els eòmids i els glírids seran els rosegadors dominants a tots els jaciments. Als nivells més moderns, apareix una nova espècie de glírid, Myodyromis hugueneyuae, trobat a FRAGA-7, BALLOBAR-12 i TORRENT DE CINCA-68. Aquests canvis relativament sobtats en la fauna de rosegadors s'han interpretat com deguts a una aridificació del clima, que es va tornar progressivament més sec. Cal dir que es creu que el clima ja era semiàrid als nivells del lignit de Mequinensa, però la persistència de làmines d'aigua hauria permès l'acumulació de la matèria orgànica necessària per formar el lignit. Aquestes capes de lignit contacten lateralment cap a l'Oest amb la formació de guixos de Saragossa, confirmant l'ambient eixut. A més, alguns dels *Theridòmids* tenen unes vesícules timpàniques molt grosses i altres trets que els fan morfològicament similars als rosegadors esteparis actuals.

Llúdriga

En quant a mamífers grans, s'han trobat *Caenotherium* (animal paregut a la llebre), *Elomeryx borbonicus* i *Bothriodon*. Els *Elomerix* i los *Bothriodons* són artiodàctils emparentats entre si, i que molts investigadors consideren avantpassats dels hipopòtams. Es creu que tenien hàbits semiaquàtics.

No m'agradaría acabar sense agrair les fonts que han permès aquesta senzilla aproximació. Els treballs de Segundo Arbiol, Albert Sáez, Nuria Solé, Jordi Agustí, Salvador Moya i tants d'altres. Però, sobretot, l'estudi sistemàtic que va fer Lluís Cabrera a la seua tesi doctoral.

Queda molt per fer, però el camí ja ha començat.

FRANCESC SERÉS OBTÉ EL PREMI OCTAVI PELLISSA

L'escriptor saidinès Francesc Serés va obtenir el passat 17 de desembre el Premi Octavi Pellissa a un projecte d'assaig per *Catalunya, classe mitjana*. Aquest guardó, atorgat per l'Editorial Empúries, està dotat amb 12.000 euros i comporta la publicació de l'obra final en aquesta editorial barcelonina. El jurat, format per Josep M. Castellet, Xavier Folch, Jorge Herralde, Pere Portabella i Carles Santos, ha destacat que el tema proposat tracta un tema –les formes de treball i esforç de la classe mitjana de Catalunya– que «la producció literària d'aquest país ha menystingut de manera permanent des del retorn de la democràcia». «El conjunt de reportatges» projectats per l'escriptor saidinès «vol omplir un buit». «D'ençà la recuperació de la democràcia, la idea del treball de la classe mitjana ha quedat en un segon terme, ocultada darrere l'anàlisi econòmica que la quantifica i dissol en un mar de xifres, deformada per la imatge ben intencionada i falsa dels fulletons televisius o avergonyida en la ironia».

B. Mussots

L'HAM

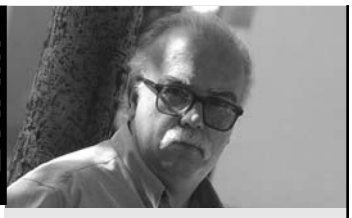

D'arxius

La consellera de Cultura de Castella i Lleó, Silvia Clemente, ha convocat els seus homòlegs de la resta de comunitats a una reunió a Salamanca per a aquest mes. Després, al febrer, vol fer el mateix amb els presidents de les comunitats espanyoles. Òbviament es tracta de demanar el seu suport a la seua posició que, com ja sabem, és contrària al retorn dels papers de l'arxiu de Salamanca a la Generalitat. Aquest articulet no té la intenció de denunciar una expoliació, planificada per les SS nazis sinó assabentar a qui calgui que dels arxius municipals de l'ajuntament de Fraga falten les actes de 1932, 1938 i 1939. També van desaparèixer els arxius d'Esquerra Republicana i de la CNT-FAI i de la resta de partits d'esquerra. Són fets que es coneixen des de fa anys. I els volem. No obstant, després de les declaracions del ministre Caldera en el sentit que els papers tornaran a Catalunya però que no s'atendrà les reclamacions de qualsevol altra Comunitat, demano a la Consellera de Cultura d'Aragó i als representats del consistori de Fraga que, o bé s'embarquen al vaixell català, o bé, si no volen amoïnar massa, que demanin les fotocòpies. La Biblioteca de Fraga se la va endur el general Yagüe al seu poblet –San Leonardo de Yagüe, Sòria–. Tinc entès. El que passa que d'aquest llibres ja no deuen de quedar ni les cendres. Si algú de la DGA i de l'ajuntament de Fraga em llegeix, podria fer el favor de donar senyals de vida?

Josep Galán Castany

El PAR reclama la millora de la carretera A-1235, entre Alcolea i Albalat

Redacció

RICARD SOLANA

La Comissió d'Ordenació Territorial de les Corts d'Aragó va debatre el passat 1 de desembre, una proposició no de llei presentada pel Partit Aragonès (PAR) per la qual insta el Govern d'Aragó a impulsar la tramitació per a executar la millora i condicionament integral de la carretera A-1235 d'Alcolea de Cinca a Albalat de Cinca. En l'exposició de motius, el diputat regionalista Antonio Ruspira, manifestà que "la comarca del Cinca Mitjà acompleix socioeconòmicament un paper fonamental en l'àrea oriental d'Aragó i, per això, la millora de les comunicacions són un actiu imprescindible no només pel que fa a les grans rutes (sobretot la tan delerada autovia Osca-Lleida per Montsó, la variant de la qual acaba de ser adjudicada), sinó també respecte a d'altres itineraris que ja són bàsics i vertaders eixos intercomarcals i intracomarcals". Ruspira, recordà que l'Ajuntament d'Alcolea ha aprovat una resolució per unanimitat en què reconeix el condicionament realitzat o en obres per a diverses rutes (A-1234 o Eix del Cinca, Binèfar-Esplús), la previsió per a d'altres (Alcolea-Xalamera, autovia, autovia A-22, Lleida-Osca), el compromís en alguns més (com el difós sobre el tram Esplús-Albalat) i l'expectativa menys propera per a d'altres traçats (Alcolea-cruïlla de la A-131-Ontinyena, itinerari complet Alcolea-Montsó per Santa Lecina, Estiche, Pomar i Conchel). A la vista d'aquest panorama, com assenyala la resolució, aquesta xarxa convergeix en un punt molt concret: la millora de la comunicació d'Alcolea cap a l'altra vora del Cinca a Albalat de Cinca, a través de l'A-1235, amb només 2,9 quilòmetres de recorregut i un pont. "Per això, el recent arranjament superficial de la carretera no ha omplert les necessitats dels seus ciutadans, entitats i empreses que demanen un condicionament i millora integral".

Per altra banda, com assenyala el Ple de l'Ajuntament, aquesta reivindicació té un interès suparacomarcal i autonòmic.

La renovada A-1239, Binèfar-Albalat suposarà una nova comunicació directa des de la Llitera cap al Sud i el Cinca Mitjà des de Lleida o Binèfar, sense necessitat de desviar-se i allargar el trajecte per Montsó. Igualment, la prevista millora de l'A-2214, Candasnos-Ontinyena i de l'A-130, Ontinyena-Montsó, (que inclou el tram Ontinyena-Alcolea), segons contempla la planificació general, crearà un nou traçat més directe des de la comarca de Monegres i la carretera A-2 (N-II), preferida pel transport pesant i el desdoblament de la qual se sol·licita, cap al Baix Cinca, amb l'enllaç a l'A-131 que condueix a Osca i cap al Cinca Mitjà, sense desviar-se per Fraga. Amb tot això quedarien configurats dos nous itineraris : la Llitera-Cinca Mitjà, a Albalat, i Monegres-Baix Cinca-Cinca Mitjà, a Alcolea.

Finalment, el diputat del PAR ha assenyalat que "és patent que la millora de la unió de tots dos enllaçaria directament dos vies principals per a Aragó (l'A-22 i l'A-2) a través de quatre comarques (la Llitera, Cinca Mitjà, Baix Cinca i Monegres) i nombrosos municipis, contribuint indubtablement al reequilibre territorial i al desenvolupament harmònic". Segons el PAR, eixa unió i creació d'un nou eix per a un extens espai d'Aragó dependria de la millora d'un sol tram: la deficient A-1235 d'Alcolea a Albalat, amb els seus escassos tres quilòmetres, que adquireix així un reforçat caràcter estratègic, aportant juntament amb la resta de la xarxa esmentada, possibilitats per a milers d'aragonesos de diverses comarques, en compte dels problemes que actualment provoca.

El govern d'Aragó construirà quatre depuradores a la comarca

Redacció

L'Institut Aragonès de l'Aigua té elaborat un Pla Especial de Depuració per el qual es construiran sengles plantes depuradores d'aigües residuals a les localitats baixcinquenyes de Ballobar, Candasnos, Ontinyena, Osso i Torrent. El Govern d'Aragó ja compta amb l'avantprojecte d'estacions depuradores, les obres del qual eixiran a concurs en els pròxims mesos.

Tot i que la depuració d'aigües és competència municipal, el Govern d'Aragó ha decidit afrontar les despeses de la construcció, de tal forma que els ajuntaments només hauran d'aportar els sòls on s'instalaran.

El conseller de Medi Ambient, Alfredo Boné, ha assenyalat que gràcies a aquestes depuradores, els rius de la comarca experimentaran una important millora en la seua qualitat ambiental, «cosa que repercutirà en benefici de tots els ciutadans i en el desenvolupament sostenible del territori».

El Pla Especial de Depuració impulsat pel Govern abastarà 176 municipis, entre depuradores i conexions, i serà executat per l'empresa pública SODEMASA i s'ampliarà en el futur a tots els municipis aragonesos de més de 1000 habitants que encara no disposen d'estació depuradora. Aquestes obres permetran avançar cap al compliment de les Directrius europees, que obliguen que, abans de l'any 2015, totes les aigües residuals de la Unió Europea estiguin depurades. « Amb aquest nou Pla Especial, Aragó depurarà el 90 per cent de les seues aigües residuals, front al 60 per cent actual», explica el director de l'Institut Aragonès de l'Aigua, Alfredo Cajal.

Abocador municipal de Fraga

ESTAMPES RIBERENQUES

Més enllà de la fe

Francesc Serés

Martin Amis, tan bon escriptor com crític, diu de Naipaul que té la capacitat de fer jeure els països al divan del psicoanalista. Té raó, qualsevol que s'atreveixi a llegir *Més enllà de la fe*, ho podrà comprovar.

Naipaul, és nascut a l'illa de Trinitat, i fa tres anys li va ser concedit el premi Nobel.

En aquest llibre de viatges, Naipaul dedica sis-centes pàgines a descriure les tripes de tres països islàmics, per ordre, Indonèsia, Iran i Pakistan. No cal que us digui que les seves descripcions són sucoses i que la seva proverbial habilitat narrativa és capaç d'explicar-nos com atermoreixen a la població els fantasmes que recorren aquests països.

Es pot argumentar –i no es pot negar– que Sir V. M. Naipaul respira per la ferida. Quan parla del Pakistan no para de confrontar-lo amb la situació que es viu a l'Índia. La ferida és, evidentment, la partició del subcontinent indi i tots els conflictes derivats del mosaic de religions i odis de la zona.

Tot i això, les anàlisis de Naipaul tenen aquella qualitat literària que fa que l'assaig o la recerca històrica quedin llunyans, freds, erts. No, Naipaul va a parlar amb els uns i amb els altres i, així, veu que la principal obsessió dels darrers anys dels governs d'Indonèsia no és cap altra que poder abastar occident, poder tenir la tecnologia i ara, darrerament, fer una mena de mística tecnològica que permeti unir el desenvolupament industrial i la fe islàmica. Sembla una cosa fora de lloc, però Naipaul ens ho explica amb tanta lògica que un no pot saber on acaba la teoria econòmica i on comencen les creences religioses.

A l'Iran, Naipaul troba un país malmès. Sí, no és una novetat, només cal mirar els telenotícies, però és que Naipaul baixa fins a la sala de màquines i veu com funcionen els budells de la bèstia: el sistema de corrupció institucionalitzada que es recolza en la fermesa del poder les aiatol·làs. El record de Khomeini és una ombra que no deixa créixer l'herba i el país està cada vegada més sec. Vaja, que la (re)involució del Khomeini no va ser la Revolució Francesa. Tenim prou elements per dubtar de la separació de poders en el temps del Xa, però ara no podem deixar de pensar ni per un moment que a l'Iran, Montesquieu està tan enterrat que trigaran dècades en saber què significa un mínim de democràcia i de llibertat.

El cas del Pakistan és esfereidor. Tan complex, tan enemistat amb els seus veïns i amb tants problemes i tanta fe per solucionar-los com els dos casos anteriors. La misèria quotidiana del Pakistan deriva d'una màxima que s'ha pogut comprovar reiteradament d'ençà de la desconolonització, fer un estat és relativament senzill. Construir una nació amb cara i ulls requereix l'esforç de segles.

Diuen els historiadors que l'Islam ha perdut el segle XX. Bé, l'Islam i el que no és Islam, si ens hi posem. La crònica contemporània que ens ofereix Naipaul no deixa lloc a gaires dubtes, determinades formes religioses impedeixen el desenvolupament econòmic de la mateixa manera que d'altres el promouen (l'ètica protestant i l'esperit del capitalisme). No, companys, no és això, qui escriu no és un neo-liberal convençut, només algú que glossa un llibre d'un senyor a qui l'acadèmia sueca ha atorgat el Nobel, però és que tots plegat tenim al cap els intents d'unir (de soldar i de collar amb reblons) la Mare Església amb el Pare Estat i el record de veure com, aquest país, si arriba a durar gaire més el dictador o algun dels seus adlàters, també perd aquest segle passat.

El millor del llibre de Naipaul, a part de la meravella de la seva prosa, del conjunt de persones que hi fa parlar, dels paisatges i de la visió novedosa, és que no deixa de ser un mirall que ens reflecteix a tots nosaltres. Perquè, se suposa, a aquestes alçades, tothom pot llegir sobre Indonèsia o l'Iran pensant que parlen del país o de l'estat on viu. Els homes i les dones que hi apareixen naixen, viuen i moren com nosaltres. Naipaul escurça tant les distàncies entre protagonistes i lectors que més que un llibre de viatges pel món, és un llibre de viatges cap a dins d'un mateix.

Salut i bona lectura.

Nova estada de la Universitat d'Oxford a Mequinensa

■ Jaume Casas

El prestigiós equip de rem de la Universitat britànica d'Oford ha tornat a Mequinensa, per realitzar la seua tradicional estada de preparació hivernal, de cara a la regata que l'enfrontarà el pròxim mes de març al seu etern rival, l'equip de la Universitat de Cambridge. Els remers anglesos han estat a la comarca entre el 3 i el 13 de gener.

És el sisè any consecutiu que Oxford acudeix a Mequinensa, per entrenar en les aigües de l'embassament de Riba-roja i preparar-se a les instal·lacions del Club Capri de Mequinensa. Oxford ha acudit a la cita amb un equip format per dotze remers i tres timoners, amb el seu tècnic Sean Bowden al seu cap. La delegació britànica va arribar a Mequinensa el passat dia 3 i hi romandrà fins al dia 13, realitzant una doble sessió d'entrenament diària.

Dels cinc anys que Oxford ha preparat la seua estada d'hivern a Mequinensa, ha guanyat en tres ocasions la clàssica regata, en els anys 2000, 2002 i 2003 i ha perdut les altres dos, la del 2001 i la de l'any passat. L'any que va entrenar per primer cop al pantà de Ribaroja va trencar una ratxa de set victòries consecutives de Cambridge. La derrota de l'any passat va arribar amb polèmica ja que Oxford va sortir amb avantatge, però va ser empeçonada per Cambridge i alguns dels seus tripulants van perdre el rem, raó per la qual els «dark blues» van perdre terreny i ja no van poder abastar els «light blues», que es van imposar amb claredat a la meta situada al pont de Putney Bridge, sobre el riu Tàmesi. En el palmarès de la regata, Cambridge domina per 78 victòries a 72. La d'enguany serà, per tant, la 151a edició, ja que en una d'elles la cosa va acabar en empat.

Els integrants de l'equip d'Oxford són tots joves estudiants de la Universitat d'Oxford. No només n'hi ha de britànics sinó que a l'equip sol haver-hi remers d'altres nacionalitats. Tots entrenen onze mesos per preparar bàsicament la regata amb Cambridge, en la qual hi ha en joc un ribet blau, d'escàs valor econòmic, però d'un gran valor sentimental. El pes de la tradició en aquesta prova és tal que, per exemple, dur la jaqueta de remer d'Oxford és un privilegi del qual molt pocs poden presumir, ni tan sols els seu tècnic Sean Bowden.

Albert Albiac, voluntari a Intermon Oxfarm

«La millor ajuda que podem donar als països pobres és que puguin valer-se per si mateixos»

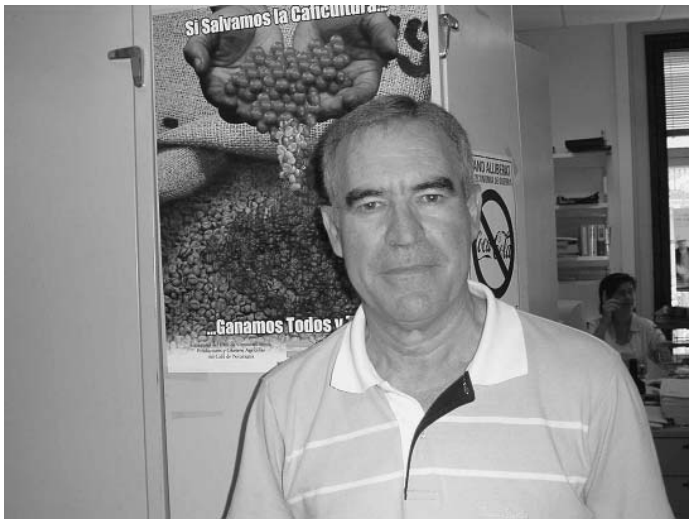

Albert Albiac

L'Albert va néixer a Nonasp, el 23 de gener de l'any 1936. El seu pare, Miquel Albiac Navarro, de professió ferroviari, va tindre com a primer destí fix el mateix Nonasp, durant els anys de la Guerra. Després de recórrer alguns pobles de l'Aragó durant la seva infantesa, per raons de treball del seu pare, es va traslladar la família definitivament a Catalunya, l'any 1950. Diplomat en infermeria, ha treballat 38 anys de comercial de la indústria farmacèutica, ocupant el càrrec de cap de vendes els últims 15 anys, en una multinacional. Prejubilat des de l'any 1998, està com a voluntari a Intermón Oxfam.

Pregunta. Quines activitats du a terme dintre d'Intermón?

Resposta. La meva tasca consisteix a col·laborar dintre del departament de Comerç Just. Tots els matins de la setmana, em dedico a coordinar les activitats d'est comerç a Catalunya. Això vol dir atendre diferents entitats (col·legis, associacions, grups de solidaritat, casals de gent gran, ajuntaments, etc.) que volen contribuir, mitjançant la venda dels nostres productes, a donar a conèixer la finalitat del comerç just.

També participo en xerrades explicatives i, juntament amb altres ONG, preparem la Setmana del Comerç Just que cada any se celebra a les principals ciutats de Catalunya. Sóc també el portaveu als mitjans de comunicació de Barcelona sobre comerç just d'Intermón Oxfam.

P. Ens podria comentar breument qui és i què fa Intermón Oxfam?

R. Intermón, el formen 190.000 socis que col·laboren a tot l'Estat espanyol, i hi treballem 1.230 persones, de les quals 950 són voluntàries, distribuïdes per tot el territori. Intermón som dones i homes, jóvens i adults que creiem en la justícia, la solidaritat i la pau, i volem contribuir a canviar aquest món. Considerem que la millor manera d'ajudar les persones dels països més pobres és que es puguin valer per elles mateixes i aconseguir així el seu dret a una vida digna.

P. Per aconseguir els objectius que ens apunta, quines tasques porta a terme l'ONG?

R. Per aconseguir això treballem per diversos països d'arreu del món; ara en són 33 de l'Amèrica, l'Àfrica i l'Àsia. Treballem en projectes de desenvolupament com l'ajuda humanitària, emergències, sensibilització i mobilització social, a més a més de promoure el comerç just.

P. Amb quina ajuda compten per tirar endavant els projectes?

R. Per dur a terme els projectes comptem amb les persones que formen Intermón, amb l'ajuda econòmica d'institucions oficials, particulars i socis col·laboradors. Tenim l'esperança d'un futur millor per a tots. I això és el que ens uneix i ens fa forts. Creiem en la justícia, creiem en la solidaritat i en la pau, i per això treballem tant al Nord com al Sud, per canviar polítiques injustes. Perquè sabem que el món pot ser millor i per això ens hem unit en aquesta organització.

P. Aconsella la compra als comerços de comerç just?

R. Si, ja que, quan comprem en alguna d'aquestes botigues esteses per tot el país, ajudem que uns 10 milions de persones que viuen del cafè, la majoria jornalers o petits camperols, tinguin un salari digne. També els nens i nenes que treballen com adults, deixant l'escola i cobrant menys per la seva feina, per tal d'augmentar els ingressos de la família. Igualment les dones que, des del bressol fins a la tomba, són sistemàticament discriminades en l'àmbit social i econòmic, la qual cosa significa que el 70% dels qui viuen en la pobresa absoluta siguin dones.

P. Quines vivències personals ha tingut en la seva tasca dintre de l'ONG?

R. He tingut ocasió de fer una estada d'un mes al Perú, visitant projectes de desenvolupament d'Intermón Oxfam, concretament són programes de formació professional agrícoles i sanitaris dintre de la zona del Cusco.

> «Tenim l'esperança d'un futur millor per a tots. I això és el que en uneix i ens fa forts»

Qualsevol treball o projecte sempre es realitza amb petites ONG de la zona o personal del país. Aquests contactes sobre el terreny m'han fet conèixer de primera mà les dificultats i problemes amb què es troben per comercialitzar els seus productes. El comerç just representa per a moltes persones, agrupades en cooperatives o petits grups, una millora econòmica en poder donar sortida als productes cap als mercats europeus, a través del canal que proporciona est comerç.

P. On podem dirigir-nos per col·laborar amb Intermón?

R. Les persones interessades poden trucar al telèfon: 902 330 331 o visitar la pàgina web: htp.//www.intermonoxfam.org/ inf@intermonoxfam.org

DESPERTA FERRO

Miquel Porter

El passat 18 de novembre, a la localitat d'Altafulla, als 74 anys, moria Miquel Porter i Moix, catedràtic d'història del cinema i fundador dels Setze Jutges.

El 1975 va obtenir el primer doctorat de l'Estat espanyol en cinematografia i durant 32 anys, amb la cèlebre frase, "Benvinguts a la república de la llibertat i el bon humor", començava les classes d'estètica, història i sociologia del cine i l'audiovisual a la Universitat de Barcelona, on es va jubilar l'any 2000.

Gran aficionat a la música, es va inventar, amb Lluís Serrahïma i Josep Mª Espinàs, els Setze Jutges. Ell en va ser el número 1. Malgrat que cantava molt bé, sovint afirmava: " No es tractava de cantar bé sinó de cantar en català". Aquest moviment va acabar donant noms com Serrat, Bonet i Llach.

Escriptor, sindicalista, polític, anarquista d'esperit, però nacionalista de conviccions, va ser un gran amant i defensor dels Països Catalans. El seu catalanisme i ànim d'agitador el van dur a la rectoria de la Universitat Catalana d'Estiu, a Prada de Conflent (1996-2001) i en aquests moments ocupava la presidència del seu patronat.

Tenia una debilitat especial per la Franja de Ponent, ja que per part de mare descendia de Calaceit. Interessat sempre pels seus orígens, havia començat a rastrejar la història de la seva família materna i alguna vegada m'havia comentat que el seu avi era parent d'un tal Guillem Moix, de Calaceit. La casa d'aquest Guillem, situada al carrer de les Roquetes, té l'honor d'estar representada al Poble Espanyol de Barcelona.

Miquel Porter va ser un home vital, entusiasta i voluntariós.

Joaquim Montclús

Sant Esteve rebutja els ajuts comarcals

■ **Redacció**

Reunió del Consell comarcal de la Llitera

El Consell Comarcal de la Llitera, en la seua reunió del 6 de novembre, va donar llum verda a les subvencions als ajuntaments en les diferents àrees de competència municipal.

La distribució s'efectua en funció del criteri de població excepte en el cas de Binèfar, localitat a la qual es destinaran 300.506,05 euros per a la construcció del Centre Cultural i Juvenil que s'ubicarà en l'antic escorxador municipal. Aquesta obra s'incorpora a les actuacions qualificades d'interès comarcal i el 2003 ja va rebre una aportació similar.

Pel que fa a la resta d'ajuntaments, s'han destinat 15,66 euros per habitant a cadascuna de les poblacions que han sol·licitat aquesta subvenció. Únicament un consistori no ha presentat cap proposta ni s'ha interessat per la convocatòria. Es tracta de Sant Esteve de Llitera, que deixarà d'ingressar 9.161 euros. Des de la Comarca de la Llitera es considera incomprensible que el Consistori de Sant Esteve no haja sol·licitat aquesta aportació econòmica com tampoc s'entén el desinterès mostrat per aquest Ajuntament en altres propostes com els circuits culturals comarcals o la xarxa d'espais joves, iniciatives impulsades des de l'àrea de Cultura i Joventut.

«No sabem què ha passat amb Sant Esteve. El seu Ajuntament no ens ha comunicat les raons per les quals no ha acudit a la convocatòria. És una llàstima, perquè els diners són sempre benvinguts als municipis. A més són uns diners de caràcter corrent, és a dir, es poden destinar a aquells serveis que a l'Ajuntament li parega més oportú. No es tracta d'un pla d'obres, no cal dedicar-lo a inversions i, per tant, és molt senzill justificar aquesta despesa perquè tots els ajuntaments donen diners a les seues associacions i en aquest cas el de Sant Esteve ho haurà de fer amb recursos propis quan ho hagués pogut fer a través de la convocatòria d'ajuts que la Comarca de la Llitera havia obert per a tots els municipis», va assenyalar el president de la Comarca de la Llitera, Salvador Plana.

Servei comarcal de desenvolupament

D'altra banda, en la mateixa sessió del Consell Comarcal es va aprovar la creació del Servei comarcal de Desenvolupament, que estarà adscrit a Presidència. Per posar en marxa aquesta àrea s'han contractat dos agents de desenvolupament a través d'una convocatòria de l'Instituto Aragonés de Empleo (INAEM). Aquestes dos persones treballaran de forma global per a tota la Comarca i sobre qualsevol tema que afecte el desenvolupament de la Llitera.

"Ara hem sol·licitat a la Diputació General d'Aragó un tercer agent de desenvolupament amb l'objectiu que es dedique a tots aquells assumptes relacionats amb el turisme. La possibilitat de contractar-lo a través de l'INAEM ens permet finançar el 80% del seu cost, com ja succeeix amb els altres dos que hem incorporat», va afirmar Plana.

El president de la Comarca va considerar que la falta d'efectius tècnics impedeix la consolidació d'un sector amb un gran potencial, sobretot en els municipis de la Llitera Alta. «Volem potenciar els vertaders valors turístics de la Llitera. Des dels embassaments de la zona més oriental a les salines de Peralta o els paisatges de Calassanç, entre d'altres, per poder catalogar-los, aflorar-los, valorar-los i posar-los en coneixement de la població, de les rutes de turisme rural i de les agències de turisme. Tot això amb l'objectiu d'equilibrar les rendes que en l'actualitat estan desequilibrades a favor de la Llitera Baixa per la qüestió dels regadius», va indicar Salvador Plana.

La comarca posa en marxa un taller ocupacional

■ **Fernando Sabés Turno**

La Comarca de la Llitera posarà en marxa a principis d'aquest any un taller d'ocupació destinat als servicis d'atenció i cura de persones grans, així com al servici de neteja i bugaderia, amb l'objectiu de permetre la inserció laboral de dos persones que tinguen dificultats especials per a incorporar-se al mercat de treball, ja siga per desestructuració familiar, per manca de rendes, per baixa formació o per hàbits laborals escassos.

«El principal objectiu que ens plantegem amb aquest programa és el d'afavorir la inserció sociolaboral de col·lectius amb problemes facilitant-los l'adquisició d'habilitats i destreses manuals alhora que es desenvolupen personalment», va comentar la consellera delegada d'Acció Social de la Comarca de la Llitera, Dolores Muñoz.

La feina de les dos persones que s'incorporaran a aquest taller de treball es portarà a terme a la Residència de Persones Grans que la Comarca de la Llitera gestiona a Binèfar.

Els treballadors participants en el projecte rebran formació adequada al lloc de treball que hauran d'ocupar. Aquesta formació s'adquirirà mitjançant la contractació professional i acompanyament del lloc de treball, per a poder subsanar les possibles deficiències d'hàbits, responsabilitats i coneixements de les persones contractades. Així mateix, els treballadors participants rebran sessions formatives, orientades a la recerca de feina tant per compte propi com per compte aliè.

«Amb aquesta formació de cara a facilitar la seua inserció laboral es pretén desenvolupar habilitats necessàries per a afrontar amb garanties el procés de selecció, coneixent les principals tècniques de recerca de feina, assumint el rol d'entrevistat seguint les orientacions indicades i alhora proporcionant una cultura empresarial per a posar en marxa la seua iniciativa i projecte de treball», va afirmar Muñoz.

La consellera delegada d'Acció Social de la Comarca de la Llitera va destacar que l'elecció de les tasques a desenvolupar en aquest taller de treball respon al fet que tant la cura de persones grans com els aspectes de neteja i bugaderia tenen grans possibilitats de recol·locació laboral en el moment en què finalitze aquest projecte, que en principi es prolongarà fins al proper mes d'abril.

ARXIU DESPERTA FERRO

Vista general de Binèfar

TOT ENSENYANT LES DENTS

Tura

■ **Ramon Sistac**

En principi, «Tura», «Altura», «Tur» i «Turell» són noms que apareixen ací i allà en toponímia catalana. Hi ha una Mare de Déu del Tura vora Olot i un santuari dit d'Altura veí de Terrassa. A mi, però, eix nom em porta altres ressonàncies. Primerament, de l'irrepetible matrimoni Tura, format per Joseph (Jack Benny) i Maria (Carole Lombard) en la immortal i deliciosa pel·lícula d'Ernst Lubitsch, *To be or not to be*. A un altre nivell, també, «tura» és la contracció d'"atura't», crit que engeguen constantment els pastors al seu gos i que, a més, és la instrucció bàsica per a fer aturar les someres i els matxos, sinònim del «xooo!» i que, juntament amb l'"arri!» (per a avançar), el «passa allà» (per a marrar a la dreta) i el «vine ací!» (per a marrar a l'esquerra), representa l'autèntica palanca de canvi que vam heretar del neolític i que s'extingeix amb la generació dels nostres padrins.

Tura, però, és també el cognom d'un pintor italià del Quattrocento i, ara i com ara, d'una consellera de la Generalitat de Catalunya. Una consellera del morro fort que està aconseguint de posar en cintura tant els conductors imprudents com els que beuen més del compte, i que ha demostrat estar al peu del canó en tota mena de situacions, a base de ser sempre present i donar la cara en els llocs de conflicte, tant si es tracta d'un bosc incendiat com d'un bordell nocturn. Jo que, tanmateix, no sóc gaire partidari del xarop de bastó, reconec que tinc una certa admiració per aquesta consellera d'aspecte físic feble –miop i escanyolida– però que pareix tindre una forta personalitat. Fins al punt que, i no ho penso pas repetir, no em desagrada gens la idea de veure-la ocupant algun dia la cadira del president Maragall, encara calenta de l'escalfor despresa durant tants anys pel cul de Jordi Pujol.

Un cop feta esta declaració d'amor polític, passo a dir què és allò que em molesta de la consellera Tura, o més aviat de la seua actuació. Em molesta comprovar que, sota coacció, circulo amb cotxe molt més a poc a poc i sóc molt més escrupolós a l'hora de no prendre alcohol abans de conduir. És a dir: constato esparverat que allò que hauria de fer per responsabilitat ho faig per por als mossos d'esquadra. Dit encara d'una altra manera: jo, que em considero una persona mínimament civilitzada, funciono més bé amb eix odiat xarop de bastó que no pas amb les crides a la civilitat.

Em molesta, doncs, ser conscient de la dificultat que implica conviure sense l'existència d'uns mínims de disciplina i de pressió. De fet, no em sorprèn pas tant: haig de confessar que m'ho he plantejat molts camins en l'exercici de la meua activitat com a ensenyant i com a pare. Per a un altre dia deixo, però, els comentaris que hauria de fer sobre les deficiències dels transports públics, que fan que t'amarguen el dinar o el sopar si ixes de casa per anar al restaurant i no tens la sort de poder-hi anar caminant i has d'agafar el cotxe. Però açò jas no és competència de la consellera Tura.

Silvestre Hernández guanya el premi de novel·la «Ciutat de Badalona» 2004

■ José Miguel Gràcia Zapater

Silvest re Hernández i José Miguel Gràcia durant la presentació de la

El proppassat dia 16 es van presentar els llibres corresponents als PREMIS CIUTAT DE BADALONA 2004 –premi «Ciutat de Badalona. Països Catalans-Solstici d'Estiu» de narrativa i premi «Petúlia» de poesia– a la biblioteca Can Casacuberta de la ciutat de Badalona, presidint la taula la Sra. Maite Arqué, alcaldesa de la ciutat. El de narrativa havia estat guanyat per en Silvestre Hernàndez Carné, director de l'Institut d'Ensenyament Secundari de Vall-de-roures des de fa uns quants anys i resident a la vila de Beseit.

En Silvestre Hernàndez em va fer l'honor en oferir-me la presentació del llibre, editat per Columna, sota el títol *Aigües tèrboles* (la novel·la havia guanyat el premi amb el títol «De tant temps a aquesta part», però l'editora, adduint raons comercials, suggerí el canvi).

En Silvestre Hernàndez –no sé si sabeu que és nascut a Badalona– ha viscut a Barcelona i a alguna altra ciutat dels voltants, però, per sobre de tot, des de fa disset anys viu al Matarranya, amb llarg arrelament a Beseit. En Silvestre té estudis de Psiquiatria i Psicologia Social, Sociologia i Psicologia Aplicades a Barcelona. També té estudis en Ferramentes Informàtiques i Multimèdia. Ha col·laborat en diversos mitjans de comunicació aragonesos (*Diario de Teruel*, *Heraldo de Aragón*, *La Comarca*) i en algunes revistes. És autor de llibres educatius, de novel·la juvenil i coautor en diverses publicacions. El seu llibre premiat a Badalona és el primer que ha escrit en català.

D'uns esdeveniments significatius en la vida del Floro, com va ésser la seva captura per part de la policia en una taverna de Barcelona, la posterior mort a Castelló i el llegat testamentari d'aquest bandoler o lladre de camí ral, l'autor pren, en *Aigües tèrboles* la força motriu per a fer viure al protagonista de la novel·la per terres del Matarranya, més concretament, per terres del riu Tastavins, als masos de l'Escresola de Pena-roja.

L'acció de la novel·la té lloc en dos escenaris ben diferents: Barcelona i les terres de l'Escresola de Pena-roja. De Barcelona surt i retorna el protagonista en diverses ocasions i viu des de dins, com espectador no directament implicat, els moviments i caos anarquistes i sindicalistes del primer terç del segle XX. No hi manquen les referències als fets històrics del moment, tant nacionals com internacionals. Quan l'Oriol –el protagonista– és a Barcelona es transforma, es transfigura en un altre personatge, experimenta un bescanvi de les formes i del seu comportament, tanmateix, no es pot descordar dels seus pensaments, de les seves angoixes i de la intranquil·litat que l'acompanya. L'atzar i les circumstàncies són una càrrega tan pesant per a l'Oriol que per més que se'n penedeix gairebé mai es pot sortir del cercle vital que l'envolta permanentment. Convindria, en aquest punt, recordar els versos d'en Desideri Lombarte –el gran poeta de la Franja, gran poeta de l'Aragó i gran poeta en llengua catalana– i que l'autor els col·loca com a introducció de la novel·la:

Ni el crit desesperat de matinada
ni el puny irat desafiant el cel,
me'n lliuren de la boira i del presagi
de les ales d'un corb que eixeque el vol
i es perd entre les bromes i els misteris.

I ara passem a destacar el decurs de l'acció als masos de l'Escresola: per aquells indrets gairebé tot és exuberant. Paisatge, estacions, natura, tradicions, contradiccions i sentiments es donen la mà, pàgina a pàgina, com un teixit que creix mitjançant l'ordit, que l'autor havia plegat abans, en tant que la trama l'hi va superant. A vegades sembla que l'autor hagués de sargir el nou tissatge per a reconduir l'acció. Es fa ben patent l'estima que té en Silvestre Hernàndez per tota la comarca del Matarranya. Coneix la seva història, les tradicions, els productes de la terra, els rols i la psicologia de la gent d'antany… Ha llegit de debò la poesia d'en Desideri. Nostàlgia del passat i desig de canvi s'entortolliguen més d'una vegada.

En tota la novel·la, les ideologies polítiques no surten molt ben parades. La conducta humana és inescrutable, si més no, sota l'amoralitat de les accions queda un solatge d'amistat i compromís. I l'amor, és clar, se salva també, com a força suprema entre un home i una dona (l'Oriol i la Quimeta).

Notareu que en aquesta novel·la les dones, generalment, tenen millor comportament i sentiments que els hòmens. Així m'ho ha semblat a mi.

No oblidaré fer esment al paper de quasi protagonistes que per a mi representen els masos de l'Escresola. Hi ha moments en la novel·la, en els quals els masos estan a punt de prendre els papers als hòmens, que restarien estàtics veient passar l'acció d'uns masos vivents, de la natura i el paisatge, plens de sentiments. El lector es preguntarà sovint, la història acabarà bé o no?

El llibre està escrit en català estàndard normatiu, però hi trobareu força paraules i accents de ponent.

Us animo a adquirir el llibre, a llegir-lo i a fruir-lo.

El premi Betúlia de poesia havia estat guanyat per en Jordi Roig amb el poemari Intempèrie. Per raons personals, el presentador, Sebastià Alzamora –destacat poeta, narrador i crític– no va poder assistir-hi.

Quan vam sortir al carrer, després d'unes amables paraules de comiat de l'aldaldesa, una exultant brisa, fresca i mediterrània, ens acaronava els rostres altivament.

Jornada sobre la Franja a la Universitat de Lleida

■ **Marta Canales – ACPV– Casals Jaume I Franja de Ponent**

El 14 de desembre la Universitat de Lleida va organitzar la seva primera jornada sobre la Franja de Ponent. Amb un programa des de les deu del matí i fins a les vuit del vespre, es van tractar, en diferents ponències i taules rodones, els temes de la llengua, l'associacionisme, l'obra del Jesús Moncada i la literatura de la Franja.

L'actual President de l'Institut d'estudis catalans a les terres lleidatanes, Ramon Sistac, va obrir la jornada manifestant la necessitat de fer una valoració serena de la situació sociolingüística de la Franja. Sistac va destacar el creixent moviment cívic i cultural d'aquest territori i els nous projectes a favor del català, "amb treball seriós i molt positiu", encara que també contemplà la possibilitat que aquestes noves energies arribin tard perquè la població està envellida i la situació de la llengua ha empitjorat.

Sistac també va voler aclarir el significat real del bilingüisme social: "el bilingüisme existeix mentre una llengua es menja una altra, que acabarà desapareixent".

Segons el Sistac, la Franja és un conjunt de territoris no articulats, sense capital, i sense eix vertical que faci d'element vertebrador. "Les divisions territorials i administratives no afecten a la llengua –continuà Sistac– i va animar a posar les variants dialectals al nivell del català estàndar, "fent ús de la flexibilització que permeten els dictàmens de l'IEC".

En la posterior taula rodona sobre les associacions i la defensa de la llengua, hi va haver representants d'algunes associacions que treballen per la cultura catalana a la Franja. En Josep Galan (Institut d'Estudis del Baix Cinca), l'Hipòlit Solé (Associació Cultural del Matarranya) i en Carles Barrull (Centre d'Estudis Ribagorçans) van explicar la gènesi i la trajectòria de les seves respectives associacions, amb quines altres entitats col·laboren o en quines coordinadores participen, i quins objectius es continuen plantejant o quines properes línies de treball encetaran en breu.

Sobre el procés preparatori de la Llei de llengües a l'Aragó, van manifestar amb consens que és una necessitat social urgent i que encara que es confia en la seva aprovació durant el 2005, queda molta feina a fer des de l'associacionisme. També es va apuntar la necessitat de la reforma estatutària perquè es reculli l'oficialitat de les tres llengües que es parlen a l'Aragó, de practicar la immersió lingüística a les escoles, d'assumir la immigració en català en tots els àmbits socials, i de les campanyes de sensibilització en i des de les administracions públiques.

A la tarda, la jornada sobre la Franja va continuar amb la intervenció de l'Héctor Moret sobre Mequinensa i l'obra del Jesús Moncada. Mequinensa, amb la desaparició del poble vell, les mines i la navegació fluvial, amb la pèrdua de la memòria col·lectiva (encara que mantenint tan viu com sempre allò de "D'on sóc? Sóc del Poble", i amb la implícita desgràcia per als que no hi hagin nascut), té un narrador particular: en Moncada.

"Miners, llauters, pagesos, bandolers... tots ells han tornat a passejar pel Poble amb la ploma del Moncada. Tot el Poble ha recuperat la seua memòria, des dels episodis més durs fins a les estampes més quotidianes." –explicà Moret.

Quan a la llengua, un dels trets característics del Moncada és la seva sensibilitat lingüística tant per la morfologia del català estàndar com pel lèxic del seu parlar matern".

Com a última part de la jornada, hi va haver un debat en torn a la literatura de la Franja, amb la participació del Josep Antoni Chauvell, Susanna Barquín, Josep Anton Carregalo, i de moderador el doctor Joaquim Capdevila. Des de la premissa que la gent de Franja som desconeguts entre nosaltres i que el denominador comú són els interessos i objectius compartits, es va coincidir en que no hi ha una literatura de la Franja, sinó escriptors de i en llengua catalana, amb peculiaritats de la gent de frontera. Això podia ser conseqüència directa del fi d'universalitat que té la literatura. També es va assenyalar com a trets comuns d'aquestes obres la temàtica local, l'afany per recuperar la memòria històrica, i la intenció de reivindicar els drets culturals i lingüístics.

PROMOCIÓ O ENDOGÀMIA

Tenir l'oportunitat de «repensar» un cop més la Franja sempre resulta «just i necessari»: «necessari» per analitzar on som i si ho estem fent bé, si anem bé per on anem, per fer caliu i tornar a sentir aquelles pessigolles a la panxa que ens animen a menjar-nos el món i perquè sentir dissertar el Ramon Sistac i l'Hèctor Moret, aquests dos pesos pesants (no em malinterpreteu, sisplau) de la cultura franjolina, sempre és un plaer. Poder-ho fer, a més, des de la sinceritat, sense falsos triomfalismes ni excessos victimistes també és d'agrair. La «justícia», en aquest cas, té a veure amb el fet que la Universitat de Lleida tenia un deute històric amb la Franja, en tant que universitat de referència natural d'aquest territori, que no havia assumit fins ara, com assenyalava l'Albert Turull, que en qualitat de secretari del Departament de Llengua i Comunicació de la UdL va fer d'amfitrió.

La jornada lleidatana va servir encara de promoció de la Franja i del que s'hi fa, perquè, com va apuntar algú del públic, les activitats que es porten a terme a les nostres comarques no arriben al Principat. En aquest sentit ens haurem de plantejar si volem promocionar-nos (perquè si no ens donem a conèixer no existim), com i en quines direccions. Allò que no podem fer, en tot cas, és emprenyar-nos si algú altre ens va una passa per davant i fa tot això en lloc nostre (amb objectius que en tot cas no ens pertoca jutjar). Altrament estarem caent en l'endogàmia, quan la Franja no és patrimoni de ningú de manera exclusiva.

Carme Messeguer

Col·laboració territorial

Aragó i Catalunya ampliaran al febrer la seua cooperació sanitària

■ Ana Vilellas

Policlínica de Fraga

Els veïns de la zona orienta seran assistits pel servei d'urgències més ràpid.

També es mantenen contactes amb València i Navarra per a pròximes aliances.

El Departament de Salut de la DGA negocia amb els seus homòlegs de Catalunya l'ampliació del conveni de col·laboració sanitària per tal d'incloure de forma regular la cooperació en el transport d'urgències a les zones limítrofes entre ambdues comunitats. Fonts de la DGA preveuen que ja al febrer pacients aragonesos o catalans de la zona oriental puguin rebre assistència sanitària d'urgència dels equips que més ràpidament puguin accedir-hi, siguin d'una o altra comunitat.

Aquesta novetat en matèria de transport sanitari ampliarà la cooperació actual, per la qual els habitants de la Franja acudeixen a l'Hospital de Lleida a consultes o urgències, entre d'altres serveis. «Es tracta de donar un pas més, de liberalitzar l'actuació, per tal que arribi abans l'equip de transport sanitari que més a prop estigui en distància i temps, independentment que pacients o metges siguin d'Aragó o Catalunya», explica la consellera de Salut, Luisa María Noeno, qui afegeix: « No serà complex, ja que es tracta de connectar la comunicació dels diferents sistemes d'urgències».

Ja hi ha constituït un grup de treball, que inclou personal del 061 aragonès i dels sistema d'emergències de Catalunya. A les darreries de gener, tenen previst concloure les negociacions i perfilar els detalls sobre les zones i municipis que se'n beneficiaran. D'aquesta forma, al febrer, podria posar-se en marxa. «Tampoc seran massa municipis, ja que la cobertura actual és molt bona. De fet, s'arriba en menys de 30 minuts al 98 % del territori. Tot i això, hi ha alguns punts dispersos que amb aquest conveni seran atesos més ràpidament», assenyala Noeno.

MÉS ACORDS

Per altra banda, s'han iniciat també negociacions amb la Comunitat Valenciana amb l'objectiu que algunes poblacions del sud de Terol puguin rebre atenció d'urgències per equips valencians. Les converses entre ambdós consellers de Salut van ser positives i el tema està ja en mans de les direccions generals de tots dos departaments. «Afecta poblacions de la zona del Maestrat. Fins ara no hi havia hagut cooperació sanitària amb València, cosa amb què s'obre un nou camí», va remarca Noeno, qui va estimar en dos o tres mesos de termini la seua posada en marxa.

Així mateix, la consellera de Salut del Govern d'Aragó i la seua homòloga navarresa negocien converses per tal d'ampliar la cooperació actual entre les dos comunitats. «Volem avançar en el tema del transport sanitari per millorar l'accessibilitat i també perquè algunes especialitats i proves diagnòstiques que necessitin els aragonesos de la zona de Tarassona puguin ser atesos des de l'hospital de Tudela», explica Noeno, qui va assenyalar que s'està encara en una fase molt inicial.

Les despeses d'implantació d'aquests serveis els assumeix la pròpia comunitat que els proporciona tot i que reben compensació a través dels Fons de Cohesió. «Hi ha una necessitat major que la preocupació per la despesa i és el prestar aquells serveis que són totalment necessaris entre les comunitats limítrofes», indica Noeno, que assenyala, tot i això, que l'ideal seria ser autosuficients pel que fa als serveis prestats. L'acord beneficiarà població de la Franja oriental d'Aragó, així com de la zona de Tarassona i del Maestrat, malgrat que encara està per determinar quins municipis concrets podran fer ús dels nous serveis que s'implantin. El gener se sabrà quina quantitat de població de la Franja podrà ser atesa pel transport d'urgències català. «En el cas de Terol es tracta d'un ràdio d'actuació més petit que en la cooperació amb Catalunya per a la Franja, però, tot i així, és igual d'important, explica la consellera de Salut, Luisa Noeno.

GALERIA DE PERSONATGES

Marcial Llusà, Premi Ernest Lluch 2004

«Cada pedra, cada porta o reixa que es destrueix és un tros de la nostra història que se'ns en va»

Jaume Casas

L'empresari fragatí, fill de catalans, Marcial Llusá Cascarra va rebre el passat 29 de desembre el Premi Ernest Lluch 2004 a la solidaritat i el progrés, que atorga anualment l'Agrupació Local del Partit Socialista a Fraga. Va ser el director general d'Habitatge i Rehabilitació del Departament d'Obres Públiques del Govern d'Aragó, Julio César Tejedor, l'encarregat en aquesta ocasió de lliurar el guardó, durant la Festa de Nadal que els socialistes fragatins van celebrar a la seua seu del carrer Major. Un acte que va comptar amb la presència del secretari general del PSOE a Fraga, Vicent Juan, i a la província d'Osca, Josep Maria Becana.

És la setena edició d'aquests premis amb què el PSOE fragatí distingeix persones o col·lectius que, en el seu treball quotidià, impulsen els valors de la solidaritat, la justícia, la igualtat i el progrés a la ciutat de Fraga.

En aquesta ocasió, es va valorar en la persona de Marcial Llusá la seua implicació i participació activa en el moviment associatiu de Fraga i, molt especialment, la seua labor de recuperació i restauració del patrimoni històric del casc antic, sobretot la seua obra estrella: la rehabilitació de Casa Cabrera, un edifici senyorial del casc històric que es trobava pràcticament en runes i que ell ha recuperat amb una magnífica actuació.

En el moment de rebre el premi, Marcial Llusá animava els fragatins a treballar pel futur de la ciutat, a partir del respecte a la seua pròpia memòria històrica, «cada pedra, cada porta o reixa que es destrueix és un tros de la nostra història que se'ns va. Les pròximes generacions no mos perdonaran que no sapiguem conservar per a elles, el patrimoni que mos han deixat els nostres avantpassats. Per això, us animo a preguntar-us cada dia jo, què puc fer per Fraga?», paraules que va merèixer l'unànime aplaudiment de tots els presents.

CRÒNIQUES TAGARINES

En el nom del pare

Esteve Betrià

Artur Quintana ens recordava en l'article «La Franja com a escenari literari (en els escriptors no franjatins)» publicat al número 16 (2001) de la revista *URC*, com ja des de l'edat mitjana i, sobretot, de la Renaixença ençà, les terres i els habitants de la Franja han estat ocasionalment l'escenari en l'obra d'escriptors catalans nascuts, nodrits i fets fora d'aqueix territori. Pel que fa a la Ribagorça, en el nord pirinenc, a més de les nombroses referències que podem resseguir en articles i treballs de lingüistes, excursionistes, folkloristes i viatgers diversos procedents del Principat i de Mallorca, el doctor Quintana també hi esmenta les notes d'ambientació ribagorçana que contenen l'obra poètica de dos capellans il·lustres: mossèn Jacint Verdaguer i mossèn Anton Navarro, aquest últim natural de Vilaller, a la Ribagorça administrativament catalana.

Amb tot, seran dues novel·les d'escriptors nascuts al Principat, les obres que en la primera meitat del segle XX amb més intensitat i coneixement prendran la gent, les viles i els paisatges ribagorçans com a escenari literari. La primera, *Eros-Crist*, publicada el 1908, de Víctor Oliva, el qual «situa les tres quatre cinquenes parts de la seva novel·la en terres ribagorçanes, especialment a Sopeira, que coneixia bé. […] Encara que la novel·la sigui escrita en tercera persona, el narrador omniscient presenta la realitat ribagorçana tal com la veu […] El paisatge pirinenc, la gent muntanyenca, i molt especialment el parlar ribagorçà, per al qual Oliva sent un gran interès, són descrits amb tot de detall.» La segona novel·la ressenyada pel doctor Quintana, *La roda de la fortuna* del lleidatà Joan Santamaria, es començà a redactar a les acaballes de 1939 o als inicis de 1940, però no es publicarà fins al 1997. En la novel·la es «dedica gairebé una quarta part del text a l'estada del personatge principal […] a Vinós del Ribagorça, un poble de nom fictici a la Vall de Merli, al peu del Turbó […], Santamaria es complau a pintar la gent ribagorçana, la seva vida i costums a les acaballes del segle XIX, quan encara faltava molt perquè hi arribessin les carreteres. No hi manquen tampoc les cites en català ribagorçà…».

En temps més pròxims, Artur Quintana comenta com la novel·la d'Antoni Fortuny i Feliu (Tremp, 1928) *El mestre mag* (1994) està ambientada, a mig aire entre màgia i realitat, en gran part en terra ribagorçana, a la Vall de Lierp i Sopeira. I també anota com sovint en les obres que l'escriptor pallarès Pep Coll dedica a la descripció del Pirineu –en especial en *Muntanyes maleïdes* (1993) i *Viatge al Pirineu fantàstic* (1997)–, hi trobem, amanides amb salsa literària de bona llei, moltes pàgines centrades en la descripció de les terres, la gent i el llegendari de l'Alta Ribagorça Oriental.

Tots els autors citats fins ara són –tret de mossèn Navarro– nascuts, nodrits i fets fora de la Ribagorça. L'últim nom, i l'última obra, esmentats pel doctor Quintana en la relació de la Ribagorça com escenari literari en els escriptors no franjatins són el d'Isidor Cònsul i el seu dietari *Cinc estacions. Un dietari* (1998). Però en aquest cas es fa difícil afirmar que aquest autor siga vitalment –si més no amb la intensitat que ho són la resta de noms esmentats– aliè a les terres ribagorçanes, ja que si bé Isidor Cònsul és nascut a Bellpuig d'Urgell, té i manté forts lligams familiars a Espés, a l'Alta Ribagorça, d'on era el pare. Uns lligams que es manifesten literàriament de manera explícita en els fragments del dietari adés esmentat i en les cinc narracions que la passada tardaor s'han editats aplegats en l'últim número, el 12, de la col·lecció «Quaderns de les Cadolles».

La Franja de Ponent, aquesta gran desconeguda

■ **Anna Porquet i Botey**

Tot i ser barcelonina tinc la sort de tenir una part molt important de les meves arrels a la Franja de Ponent: el meu pare és d'Albelda, històrica vila de La Llitera situada al peu de l'àrida serra de la Gessa, amb un campanar gòtic on sovint he vist posar-se les cigonyes. Tinc el gust, per tant, d'haver sentit tota la vida l'accent de la Franja de ben a prop, amb el seu deix i lèxic característics.. Però allà on sigui del Principat de Catalunya, quan esmento la Franja de Ponent sovint em trobo amb cares d'estranyesa i he d'esforçar-me per fer entendre a quin territori m'estic referint.

Des del Principat generalment es desconeix la Franja, quines comarques engloba, el seu paisatge, fins i tot els seus topònims en català, tot i ser tan a prop i compartir-hi un element tan integrador com és la llengua. Perquè lògicament també es desconeix que a la Franja es parla català. Però això no és atribuïble només al poc esforç de la gent del carrer, sinó també a la desídia dels polítics del Principat, que massa sovint només tenen presents les quatre províncies estrictes.

Quan hom s'apropa a la realitat de la Franja de Ponent se sorprèn que el català sigui la llengua habitual al carrer, malgrat que sigui absent dels àmbits d'ús oficials. Projectes com la Llei de Llengües o la reforma de l'Estatut d'Autonomia de l'Aragó per tal que reconegui el català (i les fables aragoneses) només són coneguts pels que s'interessen per la situació lingüística de la Franja o pels que militen en associacions que vetllen per la llengua. Però la supervivència del català és un tema que ha d'interessar i afectar tots els catalanoparlants. Defensar la llengua de la Franja de Ponent és defensar el català d'arreu del territori lingüístic. Preocupar-se per la llengua és saber adonar-se del seu perill i de la tragèdia que suposaria la seva desaparició o degradació; és no restar impassible quan és maltractada allà on sigui.

Per això és molt positiva l'existència de les diverses entitats que treballen des de la Franja per reivindicar i potenciar la llengua i la cultura, i que hi hagi una interacció amb les que hi treballen des del Principat. D'altra banda, que es difongui l'obra escrita dels autors en català de la Franja és útil per a pal·liar el desconeixement dels principatins respecte a la seva realitat social i lingüística: prosistes com Jesús Moncada o Mercè Ibarz, articulistes com Joaquim Montclús o Hèctor Moret, entre d'altres, esdevenen altaveus de les terres franjolines per a les terres del nord i demostren que a la Franja no només es parla català sinó que també s'hi escriu.

SOM D'EIXE MÓN

Anys i planys (i planys)

■ **Francesc Ricart**

Sempre em costa de començar i de decidir l'article, de fet el començo més d'un camí, com aquell qui vol deixar de fumar i sempre ix una cosa o altra que el deté. Això, però, ja ens passa als qui no en sabem gaire, d'escriure. Tot plegat per dir que, en arribar al primer article de l'any –que un comença i intenta de tenir llest, lògicament, abans d'acabar l'any vell– he anat canviant de direcció a la vista dels esdeveniments i de les seves magnituds. Perquè, en relació al mes de desembre, ho tenia clar: parlaràs del fet més remarcable per als interessos de la Franja des de l'òptica que li correspon a aquesta pàgina. Em referixco a la I Jornada de Franja de Ponent, organitzada per la Universitat de Lleida, del 14 de desembre i que segurament ja tindrà més d'un tractament al llarg del número; un servidor, però, no se'n sap estar, de dir-hi alguna cosa: la bona sensació de veure com la Universitat de Lleida fa el seu paper en relació a les nostres comarques i com les associacions de la Franja hi acudim encara que siga, al meu entendre, amb un cert complex d'inferioritat i amb un distanciament estrany, quan hem de saber veure que és el lloc més natural per reflexionar i debatre sobre la nostra llengua i la nostra cultura. Per acabar, vull fer constar la meua preocupació davant el protagonisme febril que hi van voler ostentar unes persones que només van aportar buidor i confusió.

Com que som a l'hora de fer balanços, un també en voldria fer. I després de remirar els *tempsdefranja* del 2004, la meua atenció es fixa en l'ultim número, amb l'esplèndida fotografia de Jesús Moncada, procedent de *Serra d'Or*. I penso que és una sort, vull dir la portada i l'avinentesa de fer notar el reconeixement que li han fet *a l'Aragó* tal com llueix el titular i jo que me n'alegro pel Jesús i per nosaltres, els lectors, per la sort de poder llegir, aprendre i créixer de la mà d'aquest mequinensà que en sap tant i que ha fet tant per dignificar la llengua i dignificar-nos a tots plegats. Fins i tot a l'Aragó ho han sabut veure.

I, encara, no m'he pogut estar de parar l'atenció en l'anunci que ocupa tota la contraportada d'aquest número 42: «Dos llengües millor que una». La primera impressió és positiva. Si llegim amb deteniment la plana, s'entén no només la intenció dels patrocinadors sinó la passió per fer veure la importància del català a l'escola; després, amb una mica de deteniment un s'adona que és un cant desmesurat…del bilingüisme; com si no ens creguéssem prou la importància de potenciar i de treballar amb totes les conseqüències pel català que és la llengua malalta i necessitada ací i arreu dels nostres territoris. L'altra llengua va tan farta i està tan ben servida! Amb tot, felicitats a l'Associació Cultural del Matarranya que és qui deu carregar amb la part de la passió de l'anunci.

Total, que m'he quedat encallat en aquest número de desembre i la resta de la tria us l'haureu de fer vosaltres; ep!, però no feu trampa i no voteu la notícia més esperada, la de la (una) Llei de llengües que, que jo sàpiga, no s'ha aprovat aquest 2004, i això que era un bon any, quan ja n'ha fet vint de la Declaració de Mequinensa… Ja ho veieu, anys i panys. I planys per coses lamentables com els maltractaments d'aquest últim trimestre a la nostra llengua, sobretot amb el sarau del nom per part del PP valencià i espanyol a qui se'ls enrefot la llengua i els qui la parlem.

Encara, a la raderia de l'any, hem sabut la catàstrofe de l'oceà Índic que ens ha deixat a tots amb el cor encongit i absolutament descentrats, incapaços d'entendre les dimensions d'un cataclisme d'abast planetari com aquest.

Fer el salt a la llengua

■ **Quim Gibert**

Temps enrere els partits polítics van prendre mesures per frenar els casos de transfuguisme polític que sovint es produïen en alguns ajuntaments i altres institucions de govern. Qui acostuma a seguir aquest tipus de conductes és vist com un ser poc digne. Però no només els trànsfugues polítics es desprestigien ells sols. També els amics deslleials, els pares que abandonen la llar, els marits que fan el salt a la dona… La deserció és una pràctica que suscita desconfiança. Refiar-te d'una persona tan interessada és una temeritat. Si per menys de cinc cèntims t'ha deixat un cop a l'estacada, és que ho pot fer molts més. La paraula d'aquest individu ha perdut credibilitat i, en conseqüència, el seu comportament infon moltes sospites.

No és la primera vegada que he sentit dir que les llengües moren quan els seus parlants deixen de fer-les servir. Quan en un país els seus fills renuncien a expressar-se en la llengua que han mamat és que en aquest país hi ha una pressió social eixordadora que desencadena reaccions lingüístiques contra natura. Tant és així, que algú ha aconseguit, sense prohibir ni perseguir aquesta llengua, que els seus mateixos parlants s'encarreguin de fer-la invisible. El metge psiquiatre Lluís Garcia Sevilla subratlla que la pressió del grup és fonamentalment pura i simple agressió, encara que no sigui percebuda com a tal: «els subjectes 'doblegats' tenen la sensació de control de la situació, de sentir que fan, diuen i pensen el que volen, independentment de tothom» (dins Conformitat social i identitat lingüística). A diferència d'abans, ja no és imprescindible que els mètodes per aculturar un país siguin la força bruta ni els dictatorials.

En l'àmbit lingüístic català el transfuguisme és el pa de cada dia. Aleshores, la deslleialtat dels catalanoparlants envers la seva llengua no és més que una forma de submissió, deixadesa, esporuguiment… Tenir entre els amics un poca cosa no agrada a ningú. I és que mostrar tanta servitud i manca de personalitat davant de l'interlocutor castellanoparlant, que fa més anys que Matussalem que viu a casa nostra, perquè no hagi de fer cap esforç lingüístic és com a mínim ridícul. Segurament per això sovint despertem menyspreu. Mentre siguem els primers a no respectar-nos a nosaltres mateixos els altres tampoc ho faran. Fer el salt al català –sobretot en l'ús interpersonal– quan la salut d'aquesta llengua no va a l'hora, és reforçar el procés de substitució lingüística del català pel castellà. És a dir, un gest insensible, covard, irresponsable.

Ve a tomb no oblidar que el nervi de la nació catalana gira a l'entorn de la llengua, tret que indiscutiblement ens agermana i identifica grupalment. La llengua i tot allò que se'n deriva és una manera de veure el món que ha anat configurant el fet diferencial català i l'ha dotat d'esperit. En bé de la diversitat planetària, exercir de catalanoparlants en els Països Catalans és allò més natural i sensat que podem fer. Per raons ecolingüístiques és convenient qüestionar una i altra vegada aquelles inèrcies destructives de l'univers català. Fer-ho contribuirà a desactivar les dinàmiques deslleials amb la llengua i la cultura pròpia. Ben mirat, es tracta simplement de redescobrir quin lloc ocupem a la natura. És un repte tan sa i necessari que ens permetrà créixer col·lectivament. A més, la responsabilitat de la nostra maduració com a poble és una tasca intransferible.

Curiosament l'abdicació lingüística dels catalanoparlants contrasta amb el significat d'«esquirol», un mot internacionalitzat d'arrel catalana, que és crític amb aquells obrers que són insolidaris.

PRESENTACIÓ DE LA 5a EDICIÓ DEL PROJECTE D'ANIMACIÓ CULTURAL A LES ESCOLES DE LA FRANJA

Casa de la Cultura de Vall-de-roures, 27 de gener de 2005

A les 7 de la tarda al Saló d'Actes

Apertura de l'acte a càrrec de l'alcalde de Vall-de-roures, Julián Godes Aparicio.

Amb la intervenció de Carmen Martínez Urtasu, Directora General de Política Educativa del Departament d'Educació, Cultura i Deport; Rafael Lorenzo Alquézar, Director Provincial de Terol i Mario Sasot,coordinador del projecte.

Tancarà l'acte el president de la Comarca del Matarranya, Román Roda.

A 3/4 de 8 a la Sala d'Exposicions

Inauguració de l'Exposició "Finestrons i Finestretes", de José Miguel Gràcia.

Lectura dels poemes de la mostra a càrrec d'Antoni Bengochea.

A 1/4 de 9 al Saló d'Actes:

Recital de poemes a càrrec del Duo Recapte.

Actuació de la Coral de Beseit.

Organitza: Direcció General de Política Educativa del Departament d'Educació, Cultura i Deport del Govern d'Aragó

Col·laboren: Comarca del Matarranya, Ajuntament de Vall-de-roures, Associació Cultural del Matarranya, IES Matarraña de Vall-de-roures i CPR de Fraga.

Foto: Ricard Solana

Calaceit

Teruel al natural